

קול צופיך

מרון הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

כי תבוא - תשס"א - מאת מרון הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

השיעור לעילוי נשמת :

מרון הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

פרשת השבוע : כי תבוא

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תשס"א.

ר"ה יומא אריכתא לחומרא

הטעם שקוראים פרשת כי תבוא לעולם בשבת זו

השבת היא השבת שלפני השבת האחרונה של השנה, ולעולם בשבת זו קוראים בפרשת כי תבוא. תקנה זו עזרא הסופר תיקן, וטעמו הוא שיש בזה סימן טוב "שתכלה שנה וקללותיה", שכן צ"ח קללות נשארות בשנה הזו וכלות יחד עמה עיין מגילה ל"א ע"ב. והנה מלבד זה, עוד יש עניין חשוב לקרוא בפרשה הזו בשבת זו, לפי שיש בה דברי מוסר גדולים, ובימים אלו צריכים לקחת מוסר על לבנו כדי להתחזק בתשובה לפני בורא עולם.

השמחה שבמצוות ביכורים

יְהִיָּה כִּי תִבּוֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹקֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה וַיִּרְשָׁתָהּ וַיִּשְׁבֶּתָּ בָּהּ. כו, א ומפרש רש"י: "מגיד שלא נתייבבו בכורים עד שכבשו את הארץ וחלקוה", כלומר שמצוות ביכורים החלה י"ד שנה אחרי שנכנסו לארץ, שבע שנים לכיבוש ושבע שנים לחלוקה. למד זאת מהכתוב 'וַיִּרְשָׁתָהּ' שזהו הכיבוש, וגם 'וַיִּשְׁבֶּתָּ בָּהּ', ושיבה זו אינה אלא לאחר שחלקוה וכל אחד ישב על מקומו. ואומר בעל 'אור החיים' הקדוש דבר נפלא מאוד: ידוע שבכל מקום שכתוב והיה הוא לשון שמחה בראשית רבה מ"ב, ג'. על זה אומר הרב שם ד"ה 'והיה': "יאמר 'והיה' לשון שמחה להעיר שאין לשמוח אלא בישיבת הארץ, ע"ד אומרו 'או ימלא שחוק פיניו'. ואחר כך אומר הרב זע"א: "ונראה שכוונת הכתוב היא שיצו ה' ארבע מצוות: א שידע בלבבו כי לא בכחו ולא בעוצם גבורתו בא לרשת הארץ, אלא מתנת ה' וכו'. ב הגם שיש לו דבר המספיק לו בארץ, אעפ"כ יגרש אויבי ה' מארצו" וכו'. ג ישיבה באר"י היא מצוה בפני עצמה כתובות ק"יא, ע"י"ש. כלומר שמצוות ביכורים באה לבשר שמחה גדולה בעצם קבלת וישיבת הארץ, ועוד שהמצוות נתונה לישראל ולא לעמים אחרים כלל, וכמו שכתוב 'לך' ולא לאחרים. ד הבאת הביכורים.

ועיין זוה"ק פרשת במדבר ק"י"ח ע"א שאין שמחה אלא בעת שעם ישראל נמצא על אדמתו בארץ ישראל ואח"כ מביא הזוהר בשם ר' אבא שאין שמחה בחו"ל. ור' אלעזר אומר כתוב אחד אומר "עבדו את ה' בשמחה" תהלים ק', ופסוק אחר אומר "עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה" תהלים ג'. בזמן "דישראל שראן בארעא קדישא" - בשמחה; "בזמן דישראל שראן בארעא אחרא" - גילו ברעדה.

שמחה בביאה לארץ העליונה :

וְעֵינֶיךָ וְאֶמְרֶתְךָ לִפְנֵי ה' אֱלֹקֶיךָ אֲרָמִי אֲבָד אֲבִי וַיִּכַּד מִצְרַיִם וַיִּגְרֶשׁ שָׁם בְּמִתֵּי מִעֵט וַיְהִי שָׁם לְגוֹי גְדוֹל עֲצוֹם וְנָכָב. שם ה אומר על זה בעל 'אור החיים' הקדוש שם ד"ה וענית: "והצצת בפרשה זו שרומזת גם כן ביאת הארץ העליונה הכוונה לגן עדן עליון. ואמר 'והיה כי תבא' אין ראוי לאדם לשמוח אלא כשיבא לארץ העליונה, ע"ד אומרו ותשחק ליום אחרון, כי שמחת עה"ז אינה אלא הבל ורעות רוח וכו' מה שישגל אדם בעדו לא יגיע לחלק מאלף אלפים משוויו בעה"ז לקיים תורה ומצוות וכו"'. וראה עד כמה אדם צריך לסגל לעצמו בחייו את דרך התורה והמצוות, עד כדי כך שבהגיע יומו ישמח לצאת מהעולם הזה בטוח ושלם בדרך לעולם שכולו טוב עם טנא ממיטיב הביכורים בידיו. ובהמשך: "ואומר ושמח בטנא, ירמוז שצריך כל מפעלות הטובות שעשה יהיה על פי דבריהם, כאומרם ע"פ התורה אשר יורוך ועל המשפט וכו"'. ע"י"ש באורך. וביאור דבריו, שאם אדם צובר מצוות בעולם הזה, השכר הוא בעוה"ב, אבל יש מצוות שגם את פירותיהם אוכל בעוה"ז, והקרן קיימת לעולם הבא. פרש"י על "ארמי אובד

אבי" שהכוונה ללבן הארמי ש"ביקש לעקור את הכל", בשביל שחשב לעשות רע ליעקב אבינו. הקב"ה אמנם מנע ממנו לעשות זאת שאמר לו "השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב ועד רע" בראשית לא פסוק כד, מכל מקום מחשבה רעה של גויים חשובה כמעשה. ובדרך רמז כותב שם אוה"ח שהאדם מתנצל לפני הקב"ה "על אשר לא עשה רצונו יתברך כמצטרך", ואומר לפני ה' "ארמי, זה יצר הרע שהוא רמאי גדול", שמרמה את הבריות לאבדם ומשריש בהם חלק הרע.

והוסיף עוד פירוש, שהארמי - היצר מביא את האדם לידי כפירה, ככתוב "אמר נבל בלבבו אין אלוקים" תהלים יד פסוק א'. זו אמנם עבודה קשה בשביל היצר הרע, אך כאשר הוא מביא את האדם לידי כפירה מוחלטת, אין לו עוד צורך לעבוד, בכך הוא עושה מלאכה של "נבל". ומה יעשה האדם וינצל ממנו? ע"ז נאמר 'ונצעק אל ה' אלוקיני': "רמזו שצריך האדם להתפלל לה' בכל יום שיצילהו מיצר הרע", כי יצר הרע לא מתייאש והוא מסית ומדיח יום יום, שעה שעה, וכל יום מתגבר ומתחדש בטכסיסיו כיצד להטות את האדם. וכלשון חז"ל בקידושין לי ע"ב "שאלמלא הקב"ה עוזרו" אין אפשרות להתגבר עליו, וה' עוזרו ע"י שהאדם מתפלל לפני הקב"ה שיעזור לו. וזה חלק המוסר שלומדים מהבאת הביכורים, שאם רואה אדם שיצר הרע מתגבר עליו יעסוק בתורה ובמצוות ומעשים טובים בשמחה ויתפלל לקב"ה שיעזור לו, ואז וישמע ה' את קולנו וכו'.

'בכל הטוב' - דבר שכולל כל הטובות שבעולם

עוד אומר ה'אור החיים' הקדוש דבר נפלא על מה שכתוב בהמשך שם יא וַיִּשְׁמַחְתָּ בְּכָל הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן לָךְ ה' אֱלֹקֶיךָ וּלְבִיתְךָ אֲתָה וְהָלַי וְהָגַר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ, וז"ל: "ושמחת בכל הטוב ע"ד אוי טוב ה' תהלים קמה, ט', ולהעירך על זה אמר בכל הטוב, פירוש, דבר הכולל כל הטוב, ואין זה אלא הקב"ה שהוא מקור הטוב. אשר נתן לך, פ"י כי דבר זה אין ערך אליו אלא מתנת חנם. ואמר לך לשלול זולתו לא מלאך ולא שרף יזכה לזה. גם ירמוז במאמר בכל הטוב אל התורה, כאומרם ז"ל ואין טוב אלא תורה אבות פ"ו, מ"ג, שאם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות טוב התורה, היו משתגעים ומתלהטים אחריה, ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה, כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם". מכאן אנו צריכים לקחת מוסר לעצמנו ולהבין עד היכן מגעת מידת אהבת מתיקות התורה, כמו שהגיע אליה בעל 'אור החיים' הקדוש בעצמו, וכן אהבת אר"י שהיתה בוערת בקרבו עד שקם ועלה לארץ ממרוקו עיין בהקדמת אוה"ח בחומש בראשית והוא שנהאב ונרגיש את מתיקותה כל כך, עד שנרגיש ששום טוב שבעולם לא ישוה לטוב שבתורה שכוללת כל הטובות כולם.

ביכורים בשנת שמיטה

במשנה מסכת ביכורים פרק ג משנה א מחלוקת בין חכמים לבין רבי שמעון בר יוחאי בדין אמירת 'הרי אלו ביכורים'. וזה לשון המשנה "כיצד מפרישין הביכורים יורד אדם בתוך שדהו ורואה תאנה שבכרה, אשכול שביכר, רמון שביכר, קושרו בגמי ואומר הרי אלו בכורים. ורבי שמעון אומר אף על פי כן חוזר וקורא אותם בכורים מאחר שיתלשו מן הקרקע". לדעת חכמים אדם קושר גמי על הפירות בשעה שרואה שהתחילו לבכר היינו בעודם בוסר, ואומר 'הרי אלו ביכורים', ולדעת רשב"י יאמר 'הרי אלו ביכורים' פעם נוספת כשיתלוש אותם מן הקרקע.

ויובן על פי המחלוקת בין רש"י ל'אור החיים' הקדוש, אם בשנת שמיטה יש דין ביכורים. ומחלוקתם היא לפי שמביא הביכורים אומר "הנה הבאתי וכו' אשר נתת לי", והרי אין אלו הפירות שלו. לדעת רש"י גם בשנת שמיטה יש ביכורים עיין רש"י שמות כ"ג פסוק י"ט ראשית בכורי אדמתך "אף שביעית חייבת בביכורים, לכך נאמר בכורי אדמתך. כיצד? אדם נכנס לתוך שדהו ורואה תאנה שבכרה כורך עליה גמ"י וכו'. ועיין הרא"ם וגור אריה על רש"י זה, וכן עיין בספר 'באר בשדה' והוא פירוש על רש"י שקיים את סברת רש"י מהרמב"ם הלכות מתנות עניים פ"ו שכתב שאין בשמיטה לא תרומות ולא מעשרות כלל, לא ראשון ולא שני ולא מעשר עני, ולא כתב שאין בה ביכורים, משמע שסובר כמו רש"י. ואילו אוה"ח הקדוש כתב

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

כי תבוא - תשס"א - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

באים לכפר, ומביאים אותם בשמחה ובטוב לבב, בשירה ובזמרה, וכל האנשים שבסביבתם משתתפים במצוה חשובה זו ובשמחה ובשירה.

לבישת טלית בסליחות שאומרים בלילה

חכמי אשכנז הנהיגו להתחיל לומר סליחות מיום ראשון האחרון שלפני ר"ה, ולפעמים מיום ראשון שלפני יום ראשון אחרון של השנה. ועל כן יאמרו סליחות החל ממוצאי שבת זו. והנה המשנה ברורה בס"י תקפ"א ס"ק ו' מביא שהחזן מתעטף בטלית אפילו אם אומרים סליחות בלילה. אבל אין דעת הרב נוחה מזה, לפי שיש בזה מחלוקת בראשונים בין הרמב"ם לבין הרא"ש. וכך לשון מרת שולחן ערוך סימן יח, ס"א 'לילה לאו זמן ציצית הוא, דאמעית מוראיתם אותו. להרמב"ם, כל מה שלובש בלילה פטור אפילו הוא מיוחד ליום, ומה שלובש ביום חייב, אפילו מיוחד ללילה. ולהרא"ש, כסות המיוחד ללילה, פטור אפילו לובשו ביום, וכסות המיוחד ליום ולילה, חייב, אפילו לובשו בלילה. הגה: וספק ברכות להקל. ע"כ אין לברך עליו אלא כשלוש ביום והוא מיוחד ג"כ ליום הגהות מיימוני. ואחר תפלת ערבית, אע"פ שעדיין יום הוא, אין לברך עליו פסקי מהרא"ש ס"י קכ"א. ובלי יום כפורים יתעטף בעוד יום ויברך עליו תשב"ץ."

הנה לדעת הרמב"ם לא הבגד מחייב אלא הזמן מחייב, ואם הוא לובש אפילו פיזימה המיוחדת ללילה ביום, אם יש לה ד' כנפות חייב להטיל לה ציציות, וכן להפך אם הוא לובש מעיל או טלית שמייוחדת ליום, אפילו אם יש לה ד' כנפות, פטורה מציצית. ולפי זה לא יוכל לברך על טלית בלילה לדעת הרמב"ם לפי שהיא פטורה. אבל הרא"ש חולק, ולדעתו לא הזמן הוא הקובע, אלא הבגד הוא הקובע, שאם הוא בגד יום מתחייב בציצית אפילו אם לובשו בלילה, אבל אם הוא בגד לילה פטור מציצית אפילו אם לובשו ביום שהוא מיוחד ללילה ופטור. ולדעתו אם לובש טלית אפילו בלילה, כיון שהיא מיוחדת ליום צריך לברך עליה.

על כן, למעשה, יש לקחת טלית שאולה מחברו, בהשאלה גמורה לשם כבוד, שאז לכל הדעות אין מברכים על טלית זו אפילו ביום. ואין לקחת טלית של ציבור מבית הכנסת כיון שאין משאיל, והוא הוקדש על מנת שכל מי שישתמש בו יזכה ויהיה מתנה על מנת להחזיר, וכך כתב המ"ב בפירוש יד ס"ק יא 'דטלית של קהל אדעתא דהכי קנוהו מתחלה, שכל מי שלובש אותו שיהיה שלו כמו באתרוג' ולא הועלנו בזה ולא כלום. ומיהו הספרדים אין נוהגים כן, אלא בלילה אין מתעטף בטלית כלל, כיון שלא תמיד החזן יודע את ההלכה, יש לחשוש שמא יקח את טליתו מפני הכבוד כמו שאומר המ"א שאין זה מכוונב שיעמוד חזן בלא טלית, או שישאל מחברו ולא ידע להתנות שלא יזכה בה כלל, או שיקח טלית של בית הכנסת ואין זה מועיל כנ"ל, על כן אין להתעטף בטלית בלילה כלל. ועיין מ"ב סימן תקפ"א ס"ק ו' בעניין זה, וכה"ח שם ס"ק ל'

הזכרת י"ג מידות אך ורק מחצות ואילך

בעניין אמירת הסליחות בלילה, הנה מרת כתב סימן תקפ"א ס"א 'נוהגים לקום באשמורת לומר סליחות ותחנונים מראש חדש אלול ואילך עד יום הכפורים'. אבל יש להזהר שלא לומר את י"ג המידות בלילה אלא עד אחר חצות. ה'ברכי יוסף' התבטא בחריפות בהביאו את דברי הזוהר בעניין זה ואומר 'יש מקומות שנוהגים לקום לפני חצות לילה, והוא מנהג רע ומר ישתקע ויאמר, ואין להזכיר י"ג מידות אלא בעת רצון וכו' " עיי"ש בדבריו הנקובים. והנה היום לצערנו אנו עדיין בבלות של שעון הקיץ, וזה גורם שאי אפשר לומר את י"ג המידות אלא בשעה 12:40 בלילה, דבר המקשה על הבאים לומר סליחות בחצות, ויש מהאשכנזים שמתוך קושי הדבר מקדימים ואומרים את הסליחות בשעה 22:00 וכדומה, וטעמם עמם שאם יקבעו את שעת הסליחות בחצות לא יבואו. אמנם כוונתם לשם שמים, אך הם צריכים לדעת שאין להם לומר י"ג מידות כלל, שלמעשה עיקר הסליחות הוא אמירת י"ג המידות. ולא יקדימו רק בדעבד בליל א' דסליחות לזכות את הרבים, ויש שאפי"ש מתחילים אחרי חצות.

בפרשתנו על פסוק ב' 'אשר ה' אלוךך נותן לך': "פירוש לפי ששיר ה' לו חלק בארץ והיא שנת השמיטה וכו' אבל בשנת השמיטה אין בה הבאת ביכורים לפי שאינם שלו אלא מופקרת לכל'.

ואפשר לדעת רש"י הרי האדמה לא מופקרת לכל אלא שיש זכות לבני אדם להכנס אליה ולקחת פירות, אך אין להם שום בעלות על הקרקע. שכן היא, עדיין שייכת לבעלים. והפירות כשהם בוסר אסור לשום אדם לקוטפם אלא כשהם ראויים לאכילה. וע"כ כתבו תוס' אנשי שם שם על המשניות שלדעת חכמים החולקים על ר' שמעון, המחלוקת אם מותר לקרוא שם בעודו בוסר. אבל חכמים אומרים יש אפשרות אבל לא חייב, יכול לקרוא להם שם לכשיתלוש, ע"ש. והוסף: 'ואפשר דתנא הכי מפני השביעית שגם הוא חייב בביכורים ואז צריך בע"כ לעשות כן כשהם בוסר, כדי שלא יטלום אחרים לסימן, דא"כ כיון שהכל הפקר יטלו הכל ולא ישאר לו ממה להביא ביכורים'.

הסוד שבמצות ביכורים

המשנה מרחיבה בתיאור הטקסים והכבוד הרב להם זכו מביאי הביכורים. שם משנה ב 'כיצד מעלין את הביכורים, כל העירות שבמעמד מתכנסות לעיר של מעמד ולנין ברחובה של עיר, ולא היו נכנסין לבתים. ולמשכים היה הממונה אומר 'קומו ונעלה ציון אל בית ה' אלהינו'. הבאים בדרכם להביא את הביכורים לא היו נכנסים להתארח ללון בבתי תושבי המקום שהיו שם, והטעם הוא שמא תהיה שם טומאה, ויתעכבו בדרכם, או אולי יטמאו הפירות עצמם חלילה, אלא לנים ברחובה של עיר ובפרהסייה. עוד שם במשנה ג 'הקרובים מביאים תאנים וענבים והרחוקים מביאים גרגרות וצמוקים, והשור הולך לפניהם וקרניו מצופות זהב ועטרת של זית בראשו. החליל מכה לפניהם, הכוונה להכאת האצבעות על חורי החליל לאורכו לשם כיוון הצלילים, עד שמגיעים קרוב לירושלים. הגיעו קרוב לירושלים, שלחו לפניהם, ועטרו את בכוריהם. הפחות, הסגנים והגזברים יוצאים לקראתם, לפי כבוד הנכנסים היו יוצאים. וכל בעלי אומנות שבירושלים עומדים לפניהם ושואלין בשלוםם אפי' שמהדין אם ת"ח עובר אין חייב בעל האומנות להפסיק ממלאכתו ולעמוד בפני הת"ח, אולם בפני מביאי הביכורים עומדין, והטעם: חביבה מצווה בשעתה", אחינו אנשי מקום פלוני, באתם לשלום, ראה איהו חביבות היתה לעם למצוה זו. יתרה מזו המשנה אומרת שאפילו אגריפס המלך בעצמו היה מחלק להם כבוד מיוחד.

" שם משנה ד 'הגיעו להר הבית, אפילו אגריפס המלך נוטל הסל על כתפו ונכנס עד שמגיע לעזרה; הגיע לעזרה ודברו הלויים בשיר, ארוממך ה' כי דליתני ולא שמחת אויבי לי תהלים ל". ואומר רבנו עובדיה מברטנורה על משנה ב' שכל הדרך היו שרים 'שמחתי באומרים לי' 'עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים', 'הללויה הללו אל-ב בקדשו'. ועוד אומרת המשנה שם משנה ח 'העשירים מביאים בכוריהם בקלתות של כסף ושל זהב והעניים מביאין אותם בסלי נצרים של ערבה קלופה והסלים והבכורים ניתנין לכהנים'. והכהנים היו שומרים גם את הסלסלאות הפשוטים של העניים. ועל זה נאמר 'בתר עניא אזלא עניותא', שסלי הזהב של העשירים היו מוחזרים לבעליהם, אבל העניים לא די בעניותם, אלא גם סלי הערבות הפשוטים שלהם נשארים אצל הכהנים.

וצריך להבין במה זכתה מצוה זו יותר מכל המצוות האחרות שמורעפת בכל כך הרבה שמחה וכבוד! הנה ע"פ הפשט זו מצוה חשובה לפי שזה מחנך את האדם לגבור על תכונותיו ותאוותיו, שמתבעו אדם כשוראה פרי יפה ומשובח מיד 'בעודו בכפו יבלענה', לכך אומרת התורה שירסן את נטיותיו ויביא את הפרי היפה ביותר והראשון לבית המקדש דוקא. על פי האר"י הקדוש: הנה מצות ביכורים היא על כל שבעת המינים, והמשנה לא מנתה אלא שלושה מינים בלבד תאנה, אשכול, רימון מהטעם ששלושת המינים הללו, לקחו המרגלים ועמם דברו דבה על הארץ ובכו, וגרמו לבכית חנם. ותיקון העוון צריך להיות מידה כנגד עונתו, והם 'בכו' והביאו תאנה, ענבים ורימון כדי להראות 'זוה פריה' פריה משונה, אנשיה משונים, גיבורים וכו', מאחר והם בכו לחינם. ולכן היום במצוות הביכורים מביאים את אותם הפירות התאנה ענבים ורימון. באלו חטא, ובאלו

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

כי תבוא - תשס"א - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

וכל זה מאחר והלל הנשיא בנו של ר' יהודה נשיאה ראה שהרבנים מתמעטים ואינם מוסמכים ומומחים לקדש החודש, לכן עשה לוח שנה למשך כל השנים כולם, ואמר שבשנת תשס"ב ר"ה יחול ביום ראשון ושני והוא מקודש מעכשיו. וא"כ, כשכל העולם יודעים ע"פ הלוח מתי חל ר"ה או יו"ט אחר, מדוע בגולה עושים שני ימים טובים? על כן אומר הרמב"ם: "אבל חכמים תקנו שיזוהרו במנהג אבותיהם שבידיהם". לא תשנו ממה שהאבות שלכם נהגו. והוא ממשיך שם הלכה ו': "לפיכך בכל מקום שלא היו שלוחי תשרי מגיעים אליו, יעשו שני ימים אפילו בזמן הזה וכו' ובני ארץ ישראל, בזה"י עושים יום אחד כמנהגם שמעולם לא עשו שני ימים. נמצא יו"ט שני שאנו עושים בגלויות בזמן הזה מדברי סופרים שתקנו דבר זה". כלומר, יו"ט ראשון דאורייתא ויו"ט שני מדברי סופרים.

יו"ט של ר"ה בזמן שהיו קובעים ע"פ ראייה היו רוב בני ישראל עושים אותו שני ימים מספק כמו שאומר רש"י בדף ל', ולא כמו שאומר רש"י בדף י"ח לפי שלא היו יודעים יום שקבעו ביי"ד את החודש שאין שלוחין יוצאים ביו"ט רמב"ם שם הלכה ז'. ושם בהלכה ח': "ולא עוד אלא, אפילו בירושלים עצמה - מקום ביי"ד - פעמים רבות היו עושים יו"ט של ר"ה שני ימים, שאם לא באו העדים כל יום שלוש נהגים היו באותו היום שמצפים לעדים קודש ולמחר קודש. והואיל והיו עושין אותו שני ימים ואפי' בזמן הראיה, התקינו שיהיו עושין אפי' בארץ ישראל תמיד שני ימים בזמן הזה שקובעים על החשבון. הא למדת, שאפילו יו"ט שני של ר"ה בזמן הזה מדברי סופרים". ויכול יו"ט שני מדברי סופרים, ואפילו יו"ט שני של ר"ה שהכל עושים אותו בזמן הזה" שם הלכה י"ב. לכאורה רואים שיו"ט שני של ר"ה זה כמו יו"ט שני של גלויות, אבל יש הרבה הבדל ביניהם, כדלהלן.

ואחת הנ"מ היא, אדם שבא לשמוע קול שופר צריך לכוון שהוא בא לקיים מצוות עשה. וביו"ט ראשון של ר"ה עליו לכוון שזו מ"ע דאורייתא, וביו"ט שני של ר"ה שהוא מדברי סופרים, כפי שאומר הרמב"ם, יאמר הריני בא לקיים מצוות עשה וכן בכל מצווה ומצווה שאדם בא לעשות הוא צריך לכוון כגון: אדם לאחר שאכל ושב, אומר הריני בא לקיים מצוות עשה של יאכלת ושבבת וברכת מ"ע דאורייתא לברך ברכת המזון. או אדם שאכל ולא שבע לא יאמר מ"ע דאורייתא אלא יאמר לברך ברכת המזון.

אמירת שהחיינו ביו"ט שני של ר"ה

בשו"ע כתוב סי' ת"ר סעי' ב': "בביקדוש ליל שני מניח בגד או פרי חדש ואומר שהחיינו. ואם אין מצוי פרי חדש עכ"ז יאמר שהחיינו". אם חל יום א' בשבת אומרים שהחיינו בשופר ביום שני" סעי' ג'. ז"א שאם ר"ה לא יחול בשבת, אלא ביום חול כמו השנה ביום שלישי ורביעי, אז ביום רביעי בתקיעת שופר לא אומרים שהחיינו. אומר הרמ"א: "וי"א לאומרו אפילו חל יום א' בחול, וכן המנהג במדינות אלו". הרמ"א לא מציין שהתוקע ישם פרי חדש או בגד חדש על השולחן כמו בביקדוש של לילה.

ולפי הזוהר, מה שעושים שני ימים הוא לא מצד ספק כרמב"ם או כגמרא, אלא מצד דינא רפיא ודינא קשיא, יש תפילות חיצוניות ותפילות פנימיות ועיין כה"ח סי' תר"א ס"ק ה'. ולכן אומר האר"י: אם בלילה השני יש לו פרי חדש יביאנו על השולחן וביקדוש שמברך שהחיינו יכוון עליו, וכשמסיים את הקידוש יברך על הפרי את ברכתו ויאכלנו. או אם יש לו בגד חדש יקחנו וילבשנו, אבל לא יכפתר עד הסוף, וביקדוש יברך שהחיינו ויכוון על הבגד, ואחרי הקידוש יכפתר את הבגד עד תום, ואם אין לו פרי או בגד חדש - אין צורך. ואין צורך לחזור על זה עיין בא"ח ניצבים י"ח, וכן כה"ח שם ס"ק ז', ומעשה רב סי' ר"ג, וברכ"י שם.

מה הדין באשה שרוצה להדליק נרות בערב ר"ה ורוצה לומר 'שהחיינו' לנוהגות לברך שהחיינו על הדלקת הנרות על פרי חדש, הרי לאכול את הפרי אינה יכולה מאחר וכבר הדליקה נרות. יש מי שאומר: מנהג קודם היה שבראיית פרי מברכים שהחיינו, ה"ה כאן כשתראה את הפרי ותברך שהחיינו בהדלקת הנר ותכוון על הפרי. ואם אין לה פרי או בגד חדש,

שילוח מנות לנזקקים מוקדם ככל האפשר הנביא אומר נחמיה פ"ח פ"י "ויאמר להם לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדנינו ואל תעצבו כי חַדְתָּ ה' היא מַעֲרָכָם". מפסוק זה למדו הלכות עירובי תבשילים, והוא ממה שכתבו ושלחו מנות לאין נכון לו, ללמד שיש אדם שלא הכין לעצמו אוכל, במקרה שלא עשה עירובי תבשילים, ולכן לא יכול לבשל ביו"ט שחל להיות בע"ש, ובאים שכניו ושולחים לו מנות לעזור לו בעניין זה עיין ביצה דף ט"ו ע"ב. ופשוט הפסוק הוא לשלוח מנות לעני שאין לו מה לאכול. וידאגו לשלוח לו מוקדם ככל האפשר כדי שגיע לראש השנה שמח וטוב לב, ולא יחכו סמוך מאוד לר"ה שאז ידאג מה יאכל בחג, ויתקיים בו "כי חדות ה' היא מעוזכם". השמחה שבטוח בה' ושולח לאחרים היא מעוז לאדם.

כיצד הנהיגו בארץ ישראל יומיים ראש השנה

ראש השנה מחולק בפוסקים לארבע תקופות ואפילו חמש. מוכיחים שעוד בזמן עזרא ונחמיה היו עושים ר"ה יומיים, שכתוב בנחמיה פרק ח' פסוק י"ג "וביום השני" - זה יום שני של ר"ה עיין רש"י ומצודות שם. גם הר"י"ף כותב ביצה דף ג מדפי הר"י"ף ע"א "ושמעין מיהא דבני ארץ ישראל צריכי למעבד שני ימים טובים של ר"ה" הנה מזכיר במפורש שכך נהגו לעשות ראש השנה יומיים גם בארץ ישראל. הר"ז"ה ואחרים חלקו עליו, לדעתם בא"י יש לעשות ראש השנה רק יום אחד עיין שם הר"ז"ה ומה שהביא משם רב האי גאון, ועיין מלחמת ה' לרמב"ן שם ור"ן שם.

מקור מהגמ' ראש השנה יח ע"א "על ששה חדשים השלוחין יוצאין, על ניסן מפני הפסח, על אב מפני התענית, על אלול מפני ראש השנה, ...". הנה בכל תאריך שהיו יוצאים היתה להם מטרה לדעת מתי יחול החג שבאותו החודש. ויש בזה מוח' רש"י ותוס' בעניין השלוחים שיוצאים באלול. רש"י כותב "מודיעים מתי התחיל אלול, ועושין ראש השנה ביום שלשים לאלול בגולה, דרוב שנים אין אלול מעובר, ואף על פי שספק הוא בידם שמא יעברוהו בית דין - אי אפשר להן לדעת, ועל כרחן הולכין אחר רוב שנים, ואם לא ידעו מתי התחיל אלול - לא ידעו יום שלשים שלי". אבל התוס' אומרים על זה תדו"ה ועל אלול "מודיעים מתי מתחיל אלול ועושין ר"ה ביום שלשים לאלול בגולה וגם למחרתו". לדעת רש"י היו עושים את ר"ה יום אחד, אבל לתוס' היו עושים את ר"ה יומיים.

ועוד הגמ' אומרת ר"ה לי ע"ב "בראשונה היו מקבלין עדות החדש כל היום, פעם אחת נשתהו העדים מלבוא, ונתקלקלו הלויים בשיר, התקינו שלא יהו מקבלין אלא עד המנחה. ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה - נוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש. משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו מקבלין עדות החדש כל היום". ואומר רש"י "נוהגים אותו היום קודש - בראש השנה קאי, דמשחשכה לילי עשרים ותשעה נהגו בו קודש, שמא יבואו עדים מחר ויקדשוהו בית דין, ונמצא שהלילה הזה ליל יום טוב הוא, וכן למחר כל היום עד המנחה, ואם באו עדים קודם המנחה - בית דין מקדשים את החדש, ונודע שיפה נהגו בו קודש, ואם מן המנחה ולמעלה באו, אף על פי שאין בית דין מקבלין אותו לקדשו היום, ויעברו את אלול ויקדשוהו למחר - אף על פי כן גומרים אותו בקדושה, ואסור במלאכה, דלמא אתי לזלוזלי ביה לשנה הבאה ויעשו בו מלאכה כל היום, ויאמרו אשתקד נהגנו בו קודש חנם, ומן המנחה ולמעלה חורנו ונהגנו בו חול". ואמרו הפוסקים על כך כיון שכך היה בזמן בית המקדש, החזירו את המנהג כמקדם ועשו את ר"ה יומיים. והנ"מ שבדבר זה הוא, האם יומיים של ר"ה הם יומיים כמו בגולה, או שמא יש להם דין אחר, כדלהלן.

הרמב"ם כותב בהלכות קידוש החודש פרק ה' הלכה ה': "בזמן הזה שאין שם סנהדרין ובי"ד של ארץ ישראל קובעים על חשבון זה, היה מן הדין שיהיו בכל המקומות כולם עושים יו"ט אחד בלבד אפילו במקומות הרחוקים שבחו"ל כמו אנשי ארץ ישראל". שהכל על חשבון אחד סומכין וקובעים, אבל תקנת חכמים היא שזוהרו במנהג אבותיהם שבידיהם.

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

כי תבוא - תשס"א - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

ליל שבת או מביאו אם היה ליל יו"ט, מפני שהן שתי קדושות ואינן כיום אחד כדי שנאמר מליל א' קנה העירוב לשני ימים".

והראב"ד חולק ואומר: שאפי' בשני יו"ט של ר"ה שהן קדושה אחת אומרים רק לחומרא ולא להקל ועיין בה"ה שם. יוצא אפוא, שלדעת הרמב"ם אומרים קדושה אחת יומא אריכתא גם להקל. ואי"כ לפי זה מדוע אסור לבשל מיו"ט ראשון של ר"ה ליו"ט שני?

ולכאורה אם כפי סברת כה"ח ס"י תק"ג ס"ק י' שיו"ט ראשון האינדא בזמן הזה שאנו עושים לפי החשבון הוא מהתורה, יהא המצב חמור יותר. כי ברור שאין לבשל מיו"ט של תורה לדרבנן. אולם, מאחר וראינו שיש מחלוקת עקרונית בין הרמב"ם לשאר פוסקים ולדעתו אומרים יומא אריכתא גם להקל.

עיינן שו"ע ס"י תט"ז ס"ק א' שפוסק כמו הרמב"ם, ועיין בהגרי"א ס"ק ו', וכן במג"א ס"ק א' בס"י תק"ג שהאריכו בדין זה. ועיין במג"א ס"י תט"ז ס"ק א' שהקשה על השו"ע מסי' תק"ג על ס"י תט"ז. שבסימן תט"ז משמע שאומרים יומא אריכתא כמו הרמב"ם אפי' לקולא, ובס"י תק"ג משמע שלא אומרים כן רק לחומרא. ותירץ מאחר ואנו קובעים שיום ראשון עיקר והוא מהתורה, עיין לעיל, לבשל למחר אסור, אבל לצאת חוץ לתחום ביו"ט שני מותר אם הוא נקרא חול.

ולמעשה יש בזה מחלוקת בין המש"ב בביאור להלכה בס"י תק"ג לדעתו אליבא דהרמב"ם מותר לבשל מיו"ט ראשון של ר"ה ליו"ט שני מדין הואיל, עיי"ש. ואילו לדעת כה"ח בס"י תט"ז חילק כמו המג"א הנ"ל בין תחומין שמקילין, לבין בשול. שלדעת הרמב"ם יהא אסור מיו"ט ראשון ליו"ט שני אפי' בר"ה עיין שם ס"ק ז'. ולמעשה, נפסקה הלכה בשו"ע ס"י ת"ר שאסור לבשל או להכין מיו"ט ראשון ליו"ט שני אפי' בר"ה כי רק לחומרא אומרים יומא אריכתא ועיין לגאון שם בס"י תק"ג.

אדם שישב על עשב ביום שבת ונדבק לו דשא במכנסיו, ואינו יודע אם זה נתלש בשבת שאז דינו מוקצה, או מע"ש ואינו מוקצה. ופוסקים שעל ספק אנו מחמירים. ותקנתו: שילך לביתו ויוריד את מכנסיו וינער את הדשא ממכנסיו, אבל אסור ליגוע בו מדין מוקצה. או, אם יחול ר"ה ביום חמישי, שיש, שבת, והורח העיפה עלה תאנה על כתפו. ביום חמישי העלה מוקצה, וביום שישי וביום שבת שלאחריו זה עדיין מוקצה. ותקנתו: שיוריד את מעילו וינער, ואם נפל העלה מה טוב, אבל בידיים אסור.

ריבוי אוכלין ביו"ט

כתוב: "אבל ממלאת אשה קדרה בשר אע"פ שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת. ודוקא קודם אכילה אבל אחר אכילה אינה יכולה לבשל ולומר אוכל מזה כזית" שו"ע ס"י תק"ג סעי' א'. יכולה אשה, למשל, לבשל מרק ביו"ט ראשון ולהרבות בתוכו בשר אע"פ שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת. למרות שמחשבתה בשביל שיהיה כמות אוכל שתספיק גם לערב, מכיון שכמות הבשר עושה טעם טוב במרק לארוחת הצהרים זה מותר. אבל אם סיימה לבשל לצהרים, לא יכולה להמשיך ולבשל בשביל הלילה ולומר אני אטעם מעט מהאוכל, כיון שזה נקרא הערמה עיין שם בכה"ח ובמש"ב.

כל הנשמה תהלל י-ה הללויה

כל יום אנו אומרים את המזמור "הללויה הללו קל בקודשו, הללוהו ברקיע עוזו הללוהו בתוף ומחול וכל הנשמה תהלל י-ה הללויה, כל הנשמה תהלל י-ה הללויה". לשם מה פעמיים "כל הנשמה תהלל י-ה". במזמור זה יש י"ב פעמים הללויה, והפעם הי"ב זה "כל הנשמה תהלל י-ה". מה עם שנה מעוברת? מוסיפים עוד הפעם "כל הנשמה" וכו' אמרו חכמי הרמז: תשרי הוא החודש השביעי, ובמזמור הנ"ל "הללוהו בתקע שופר" הוא המספר השביעי כלומר, בכל חודש וחודש אדם לוקח לו כלי נגינה אחר, ובחודש השביעי הוא לוקח לו את השופר.

שאו זמרה ותנו תוף כינור נעים עם נבל

ואנחנו אומרים במזמור של ר"ה "הרנינו לאלוקים עוזנו הרנינו לאלוקי יעקב כי חוק לישראל הוא משפט לאלוקי יעקב, עדות ביהוסף שמו בצאתו

תסמוך על דעת הרמ"א ושו"ע שאם אין פרי חדש אעפ"כ מברכות שהחיינו. הספרדים נוהגים שבים שני של ר"ה לא מברכים שהחיינו על תקיעת השופר, אלא רק 'לשמוע קול שופר', כדעת השו"ע הנ"ל. והאשכנזים: ביום שני של ר"ה מברכים שהחיינו על תקיעת השופר. ולדעת המג"א והלבוש: טוב ללבוש בגד חדש ביו"ט שני לפני תקיעת שופר ויכתתר כנ"ל. ומי שרוצה להחמיר כמג"א והלבוש יכול, למרות שדעת רמ"א שביו"ט שני לא צריכים פרי חדש ועיין למש"ב שם ס"ק ז', וכה"ח ס"ק י', ומג"א שם ס"ק ג'.

ויתכן וזה תלוי בשאלה האם ר"ה נקרא יומא אריכתא או שזה שני ימים. והנ"מ, אדם שתקע בבוקר של ר"ה ובירך שהחיינו, והוא רוצה לתקוע גם במשך היום, לא מברך שהחיינו. אם ר"ה יומא אריכתא - ויו"ט שני הוא המשך של יו"ט ראשון, אי"כ יצא כבר יד"ח ואינו צריך לברך שהחיינו, ובפרט שאנו אומרים שיום טוב ראשון דאורייתא ויום שני דרבנן.

המש"ב מסביר שם ס"ק ז' את סברת הרמ"א הסובר שיש לומר שהחיינו ביו"ט בתקיעת שופר אפי' בלי בגד חדש "משום דהא היום אין יוצאין בתקיעה של אתמול ולא אמרינן יומא אריכתא הוא, ה"ה נמי בברכת התקיעה..

נשאלת השאלה, הרי לדעת הספרדים ביום שני של ר"ה לא מברכים שהחיינו בשופר, אי"כ מדוע בליל ר"ה כן מברכים? התירוץ לפי הפשט הוא, כתוב בב"י שכך נהגו לברך בלילה ולא ביום, ועל מנהג אין קושיות. תירוץ נוסף: בכל העולם כולו בשני ימים של גלויות מברכים שהחיינו בקידוש גם ליל ראשון וגם ליל שני. אם יבוא תייר לאר"י ויראה שעושים יומיים יו"ט, ובליל שני לא מברכים שהחיינו, יאמר לעצמו גם אני בחו"ל לא אומר שהחיינו, ויבוא לזלזל בכל יו"ט שני בחו"ל. אבל בתקיעת שופר זה יום אחד בשנה שאנו תוקעים בשופר, ואין חשש שיבואו אנשי חו"ל לזלזל בכל יו"ט שני של גלויות שהרי שופר שאנ?

ביצה שנולדה ביו"ט ראשון מה דינה ביו"ט שני

"ביצה שנולדה ביו"ט ראשון אסור בשני" שו"ע ס"י ת"ר סעי' א' מהטעם ששניהם קדושה אחת. ובהלכות יו"ט ס"י תק"ג סעי' ה' כתוב: "אם נולדה ביו"ט ראשון מותרת ביו"ט שני, במשני ימים טובים של גלויות. אבל בשני ימים טובים של ר"ה, וכן בשבת ויו"ט הסמוכים זה לזה, נולדה בזה אסורה בזה". והטעם שיו"ט של ר"ה מחשיבים אותם יומא אריכתא עין שם במש"ב ובכה"ח. ואי"כ לכאורה ביו"ט ראשון של גלויות אסור לבשל עבור יו"ט שני כי יתכן והוא חול, ואין יו"ט מכין לחול. וכן ביו"ט שני של גלויות אין לבשל ליום חול, כי אולי יש לו דין יו"ט. אבל בר"ה שהימים כמו יום ארוך, הרי מותר לבשל מליל יו"ט עבור היום, או מהבוקר עבור אחה"צ. גם נתיר בר"ה מיו"ט ראשון ליו"ט שני. ונפסקה הלכה בשו"ע ס"י תק"ג: "שאסור לאפות או לבשל או לשחוט ביו"ט לצורך מחר אפי' הוא שבת או יו"ט ואפי' בשני ימים של ר"ה". והטעם: "דלהחמיר אמרינן קדושה אחת הן ולא להקל" מש"ב שם ס"ק ד'. וכה"ח שם ס"ק י' כתב "דהאינדא יום ראשון עיקר". עיין ברמב"ם הנ"ל. ועי"כ א"א לבשל מיו"ט שהוא "עיקר" היינו מהתורה, ואין חשש שיהא מדרבנן. ועי"כ מחמירים ולא אומרים "יומא אריכתא" לענין זה.

יומא אריכתא לחומרא או לקולא

ישנו דין שמוותר לאדם ללכת מעירו בשבת לכל צד שירצה עד 2000 אמה. ואם הוא רוצה ללכת יותר עליו לעשות עירובי תחומין. היינו, בסוף 2000 אמה ישים שינער מזון שתי סעודות. ואם זה שני ימים טובים של גלויות, יעשה 2000 אמה לשני הצדדים. ואם היום זה חול הוא יכול ללכת ככל שירצה, ואם היום יו"ט אז מחר מותר לו ללכת.

מה הדין בשני ימים של ר"ה? אומר הרמב"ם בהלכות עירובין פרק ח' הלכה ח': "המערב לשני ימים טובים של גלויות או לשבת ויו"ט אע"פ שהוא עירוב אחד לרוח אחת לשני הימים, צריך שיהיה העירוב במקומו מצוי בליל ראשון ובליל שני כל בין השמשות. כיצד הוא עושה? מוליכו בערב יו"ט או בערב שבת ומחשיך עליו ונטלו בידו ובא לו אם היה ליל יו"ט. ולמחר מוליכו לאותו מקום ומניחו שם עד שתחשך ואוכלו אם היה

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

כי תבוא - תשס"א - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

על ארץ מצרים בר"ה יוסף יצא מבית הסוהר הסירותי מסבל שכמו בר"ה משה רבנו צועק לקב"ה "למה שלחתני", ועונה לו הקב"ה ביום זה 'הסירותי מסבל שכמו' - אין לכם עבודה ביום ר"ה תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו בשבת לפני ר"ה אנחנו לא אומרים מתי ר"ה כי הלבנה מכוסה לו עמי שומע לי ישראל בדרכי יהלכו, כמעט אויביהם אכניע ועל צריהם אשיב ידיו משנאי ה' יכחשו לו" - יבואו כל האויבים ויאמרו אנו היינו טובים ליהודים התכוונו כך וכך, אבל הקב"ה יודע מחשבות בני האדם ותחבולותיו ויצרי מעללי איש.

והוא יאכילהו מחלב חטיה ומצור דבש אשביעך" - זהו הדבש שאוכלים בליל ר"ה לסימן שנה טובה ומתוקה. ובפסוק השני נאמר "שאו זמרה ותנו תוף כינור נעים עם נבל תקעו בחודש שופר". והרי אין נבל ואין תוף בר"ה כי אם שופר בלבד ? אומר אחד המפרשים : שאו זמרה ותנו תוף כינור נעים עם נבל - שאו וקחו אותם החוצה, ועכשיו רק שופר. ויש מי שאומר : האדם צריך לשמוח בלימוד התורה. ועל כן בחודש אלול - שאו זמרה ותנו תוף כינור נעים עם נבל - תלמדו תורה ותקיימו מצוות בשמחה, כמו שכתוב 'ושמחת בכל הטוב', על שה' זיכה אותנו ללמוד תורה. ואז "תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו כי חוק לישראל הוא משפט לאלוקי יעקב". היינו, ששאו זמרה מתייחס לחודש אלול.

כי חוק לישראל הוא משפט לאלוקי יעקב

ישנם מלאכים בשמים שבסיום כל ערב רושמים מה עשה האדם באותו היום, ואח"כ מחתימים את האדם, והוא לא יכול לבוא ולומר זו לא חתימתי או בזמן הזה מצלמים אות האדם בוידאו ומראים לו את זה שם בשמים ולא יכול להכחיש. ובערב ר"ה מוציאים את הפנקס של כל אדם עם עוונותיו, והמקטרגים עומדים ומקריאים אותם אחד לאחד. ואז אומר הקב"ה עזבו אותם, "כי חוק לישראל הוא משפט לאלוקי יעקב", אני עושה משפט ולא אתם, ואם אותו אדם עשה תשובה נמחקים לו כל עוונותיו. ואם אדם עושה תשובה מאהבה נמחלים לו עוונותיו ונהפכים לזכויות. לכן בימים אלו עושים מצוות בשמחה, 'ושמחת בכל הטוב' - טוב גשמי וטוב רוחני, 'ויאכילהו מחלב חטיה ומצור דבש אשביעך'. "כמעט אויביהם אכניע ועל צריהם אשיב ידיו", יה"ר שיהיה בעגלא ובזמן קריב, אמן.

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!

שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

